

KURULUŞ DÖNEMİ OSMANLILARDA DEVLET ANLAYIŞI (1300-1453)

OSMANLI'DA DEVLET ANLAYIŞI

Türkiye Selçuklu Devleti döneminde bir uç beyliği olarak **Söğüt ve Domanıç** yöresine yerleşen Osmanlılar, kısa sürede Anadolu'da ve Avrupa'da egemenlik kuran büyük bir Devlet konumuna geldi.

Geniş bir coğrafyaya hâkim alan Osmanlılar,

bünyelerinde ırk, din, dil ayrımı gözetmeksizin barındırdığı milletleri, yüzyıllarca başarıyla yönetti.

* Osmanlı yönetim sisteminde temel anlayış; **adalet, hoşgörü ve himayedir.**

* Osmanlı Devleti'nin yönetim merkezi (pây-ı taht) İstanbul'du. Kuruluş döneminden itibaren; **Söğüt, Karacahisar, İznik, Bursa ve Edirne** Osmanlı Devleti'ne başkent olmuştur.

Osmanlı devlet anlayışı genel olarak Türkiye Selçukluları ve İlhanlılar örnek olarak oluşturulmuştur. Bir süre Selçuklular ve İlhanlılara bağlı bir uç beyliği statüsünde bulunan Osmanlıların devlet kurma aşamasında Türkiye Selçuklu Devleti'nde görev yapmış devlet adamlarının idare alanlarında istihdam etmesi bunda etkili olmuştur.

Osmanlılarda devlet anlayışında:

Türk töresi olarak bilinen gelenek ve görenekler önemli yer tutar. Hükümdar ailesi kutsal sayılmış ve hükümdarlık hakkının Al-i Osman adıyla Osmanoğulları ailesine ait olduğuna inanılmıştır.

-İlk Osmanlı divanı Orhan Bey döneminde kurulmuştur.

Divan'ın üyeleri:

-Divan'da: **vezir, kazasker, defterdar ve nişancı** görev yapardı.

-İlk kadı Orhan Bey zamanında atanmıştır.

-Orhan Bey döneminde yaya ve müselleme adı ile ilk düzenli ordu kurulmuştur.

-İlk Osmanlı medresesi Orhan Bey döneminde İznik'te "**Orhan Gazi**" adıyla açılmıştır.

-I. Murat döneminde **Tımar sistemi** ve **Kapıkulu Ocağı** kuruldu.

-Ülke toprakları gelirlerine göre dirlikler; has, zeamet ve tımar olarak bölümlere ayrıldı.

-Başlangıçta Rumeli ve Anadolu iki sancak beyliği varken daha sonradan toprakların genişlemesine paralel olarak eyalet sayıları artmıştır.

Hükümlerlik Anlayışı

-Osmanlı Devleti'nde hükümlerlik anlayışında padişahlar kararlarını;

1-İslam hukukuna

2. Eski Türk Devlet geleneğine (töre) dayandırarak veriyorlardı.

-İslam hukukuna göre hâkimiyet Allah'a aittir. Hükümdar, Allah'ın vekili olarak halkı adaletle yönetme sorumluluğu bilincini taşıyan yöneticiler de hükümdarın emirlerine uymak zorundaydı.

Hakimiyetin Allah'a ait olduğu anlayışına göre padişahlar, devleti Allah adına yeryüzündeki vekili sıfatıyla yönetir ve bundan dolayı ülkenin sahibi sayılırlardı.

Türk Devlet geleneğine göre ise, ülkeyi yönetme yetkisinin Tanrı tarafından hükümdar ve ailesine verildiği inancı vardı. Tanrın verdiği siyasi güce "**kut**" deniyordu. Ayrıca, ülke hanedanın ortak malı sayılıyordu. Bu sebeple sık sık taht kavgaları çıkmış, kurulan devletler uzun ömürlü olmamışlardır.

-Bunu önlemek için Osmanlı Hükümdarları veraset sistemine bazı yenilikler getirmişlerdir.

Osmanlı Devleti'nde hükümdarlığa kimin geçeceğine dair kesin bir kural yoktu. I. Murat'tan itibaren "**ülke hanedanın ortak malıdır**" anlayışının yerini, "**ülke padişah ve oğullarındır**" anlayışı aldı.

I. Murat dönemindeki bu uygulamanın amacı, taht kavgalarının sınırlandırılması ve merkezi otoritenin korunmasına yöneliktir.

Şehzadelerin Sancağa Çıkma Uygulaması

Osmanlı sülalesine **Ali Osman** denilmiştir.

-Şehzadeler, belli bir yaşa gelince sancaklara vali olarak gönderilirlerdi. Onlara lala denilen bilgili ve deneyimli kişiler yardımcı olurdu.

-Şehzadeler, böylece tahta çıkmadan önce yönetim tecrübesi kazanmış oluyorlardı

-Önemli şehzade sancakları; **Manisa, Amasya, Kütahya**, İzmit, Bursa, ve **Konya**, gibi önemli şehirlere vali olarak gönderilmişlerdir. Sancak beyi olan şehzadeler; "**lala**" adı verilen tecrübeli devlet adamları tarafından eğitilmişlerdir.

Osmanlılarda Hükümdarlık Anlayışı:

Osmanlı hükümdarları yasama, yürütme, yargı yetkilerini kendilerinde toplamışlardı. Ancak padişahlar uygulamanın kolay ve seri olabilmesi için görev dağılımına gitmişler ve yetki verdikleri görevlilerin, yaptıkları işlerde son söz hakkını kendi ellerinde tutmuşlardır.

Osmanlı Devleti'nde hükümdar ülkenin mutlak hâkimidir. Ancak bu durum onun her istediğini yapabileceği anlamına gelmezdi. Devleti yönetirken şeriata (İslâm Hukuku) ve töreye uymak zorundaydı.

Padişahın Görevleri

-Halkı korumak,

-Adaletli olmak,

-Sınırları güvenliğini sağlamak

-Seferlere çıkarak ülke topraklarını genişletmek,

-Halkın ekonomik ve sosyal refahını sağlamaktı.

Osmanlı Hükümdarların Kullandığı Unvanlar

-I. Murat dönemine kadar Bey ve gazi, unvanını kullanırken I. Murat ile beraber hüdavendigar unvanını da kullanılmaya başlanmıştır. Daha sonra; sultan, padişah, gibi unvanlar kullanmışlardır.

OSMANLILARDA DEVLET TEŞKİLATI

Osmanlı'da Devlet anlayışının temelinde:

-Orta Asya Türk Geleneği

-İslam Hukuku

-Fethedilen yerlerin kanunlarına dayalı olarak oluşturulmuştur.

Osmanlı Devleti merkezî bir Devlet yapısına sahiptir(I. Murat dönemi).

II. Mehmet'in kardeş katli yasallaştırması ile mutlak egemenlik(mutlak monarşi) sağlanmıştır.

-Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi ile yönetim anlayışında "Halifelik Görevinin" de üslenilmesiyle birlikte mutlak teokrasiye dönüştü.

Divan-ı Humayun

Osmanlı Devleti'nde, eski Türk devletlerindeki **Kurultay** geleneği ile İslam devletlerindeki **Divan** teşkilatı da devam ettirildi.

Orhan Bey döneminden itibaren toprakların genişlemesi, nüfusun çoğalması devlet işlerinin yoğunlaşması üzerine idari, askeri, ekonomik ve hukuki düzenlemeler yapılarak devlet teşkilatının kurulup gelişmesini sağlamaya çalıştılar.

Fatih Sultan Mehmet zamanına kadar Divanühumayun'da devletle ilgili **siyasi, askeri, adli ve ekonomik** işler padişahın başkanlığında görüşülüp karara bağlanırdı.

Divanühumayun; **ilk defa Orhan Bey** zamanında Devlet işlerinin görüşülüp karar verilmesi amacıyla

-Sasaniler

-Abbasiler,

-Selçuklular ve diğer Türk devletlerindeki uygulamaları örnek alınarak Divanühumayun kuruldu.

Divan; din, dil, ırk, cinsiyet, meslek vb. ayrımı yapılmaksızın herkese açıktı.

Divanühumayun toplantılarına veziriazam, verirler, kazaskerler, defterdar ve nişancı katılırdı.

Eğitim:

Hukuk ve eğitim alanında **da eyalet, sancak kaza ve köylere** davlara bakması için kadılar görevlendirildi. Orhan Bey döneminde İznik'in alınmasıyla birlikte burada **ilk Osmanlı medresesi kuruldu.**

Ve başına dönemin en önemli müderrislerinden **Kayserili Davut** (Mevlana Davut El-Kayserî) atandı. Daha sonra Bursa ve Edirne'de de medreseler yapılarak eğitimin geliştirilmesine çalışıldı.

Bursa'nın Fethinden sonra "**Lala Şahin Medresi**" inşa edildi. I. Murat döneminde ise Hüdavendigâr Medresesi açıldı.

Not 1: İlk Osmanlılarda medresesi Orhan Bey Döneminde İznik'te açıldı. Osmanlı eğitim sisteminin gelişmesinde medrese ve âlimlerin dışında, tekke ve zaviyelerle buradaki ariflerin de büyük katkıları oldu. Osmanlı Kuruluş Döneminde tekkeler, genelde belli bir tarikattan olanların barındıkları, ibadet ve tören yaptıkları yer, dergâh gibi yapılarıdır.

Tekkelerde, tasavvufta yetişip, kemâle ermiş kişiler(arifler) halka dinî ve ilmi konularda eğitim verdiler. Bu sayede tekke ve zaviyeler, Osmanlı Devleti'nin kuruluş, yayılma ve iskân politikası çerçevesinde dönemin hükümdarlarından himaye ve teşvik görekerek büyük imkânlarla sahip oldular.

Osmanlılarda Başlıca Yönetim Birimleri

Beylerbeyliği, eyalet, sancak, kaza ve köylerden oluşmaktaydı.

Beylerbeyliği:

I. Murat zamanında Rumeli beylerbeylik

Yıldırım Bayezit döneminde ise **Anadolu Beylerbeylik** kurularak ülke yönetim bölümlerine ayrıldı.

KURULUŞ DÖNEMİNDE ORDU:

Osmanlı Devleti'nin başlangıçta devamlı ve düzenli bir ordusu yoktu. Eskiden beri süre gelen töre kurallarına göre eli silah tutan herkes asker sayılır ve gerektiğinde savaşa katılırdı. Orhan Bey döneminde ilk düzenli ordu kuruldu.

Osmanlılarda ordu kuruluş döneminde iki kısımdan oluşurdu.

1. KARA KUVVETLERİ

2. DENİZ KUVVETLERİ

Kara Kuvvetleri ise kendi içinde üç kısımdan oluşmuştur.

- Kapıkulu Askerleri
- Kapıkulu Süvarileri
- Eyalet Askerleri

OSMANLI KURULUŞ DÖNEMİ KARA ORDUSU

Kapıkulu Piyadeleri	Kapıkulu Süvarileri	Eyalet Askerleri
-Acemi Ocağı -Yeniçeriler -Cebeciler -Topçular	-Silahtarlar -Süvariler	-Tımarlı Sipahiler -Yayalar ve -Müsellemler -Azaplar -Akıncılar

KARA KUVVETLERİ

YAYA VE MÜSELLEMLER

Osmanlı Beyliği'nin ilk düzenli birliklerin yaya ve müsellemlerden oluşmuştur.

Fetihlerin devamı için gerekli olan ilk düzenli Birlikler: Vezir Alaaddin Paşa ve Bursa kadısı Çandarlı Kara Halil teklifleri doğrusunda Bursa'nın fethinden sonra oluşturuldu.

Türk gençlerinden meydana getirilen bu düzenli birliklerin atsız askerlerden oluşan bu birlikler her 10 kişiye bir onbaşı her yüz kişiden oluşan askerlere yüz başı komuta etmiştir.

Müsellemler (atlı askerler) ise her 30 kişiye "**ocak**" denmiştir.

Kapıkulu ocaklarının gelişmesi ile yerlerini onlara bırakmış ve askeri hizmetlerde geri hizmete alınmışlar. Askeri amaçlı köprü, yol yapımı, kale tamiri, hendek kazımı gibi işlerde kullanılmışlar.

Yaya ve müsellemler Orhan Bey zamanında Hassa ordusu sayılmıştır.

Kapıkulu Askerleri:

I. Murat döneminde **Çandarlı Halil Hayrettin Paşa** ile **Karamanlı Molla Rüstem'in** teşvikiyle devşirme usulüne dayalı olarak Kapıkulu ocakları **Gelibolu'da** oluşturulmuştur. Kapıkulu ocakları piyade ve süvarilerden oluşturulmuştur.

Pencik –Acemi Oğlanlar Ocağı ve Yeniçeri

Pencik: Rumeli'ye geçişinden sonra fetihlerin artmasıyla askere olan ihtiyaç daha da arttı. Bunun için **1363'te Pencik Kanunu** çıkarılarak savaş esirlerinden yararlanılma yoluna gidildi. Kanuna göre, savaşlarda esir alınan çocukların beşte biri vergi karşılığı devletin olacaktı. Bu esirler kısa bir eğitimden sonra Yeniçeri Ocağı'na alınırıldı. Bunun sakıncaları görülünce devşirme sistemine geçilerek savaş esiri gençlerin Anadolu'daki Türk ailelerin yanına verilmesi kararlaştırıldı.

Devşirme ve Yeniçeri Ocağının Kurulması:

Özellikle Ankara Savaşı'ndan sonra iç karışıklıklar ve fetihlerin durması sonucu esir elde edilememesi üzerine, "**Devşirme Kanunu**" çıkarılarak daha önce Türk-İslam devletlerindeki uygulamalara benzer şekilde, Hıristiyan halkın erkek çocuklarından sadece bir tanesinin alınması kararlaştırıldı. Tek çocuklu ailenin çocuğu alınmazdı. Bu kanun çerçevesinde lüzum ve ihtiyaca göre üç-beş sene ve bazen daha uzunca bir müddette Hıristiyanlardan sekiz ile duruma göre on sekiz yaş arasında sağlıklı ve kuvvetlilerinden acemi oğlanı alınmaya başlandı. İlk önceleri Rumeli tarafından çocuk toplandı.

Devşirme yapılacak bölgede, öncelikle her gönüllü olarak devşirilme isteyenlerin çocukları alınırıldı. Çünkü bu devirde yeniçeri olmak veya devlet kademelerinde önemli mevkilere gelebilmek için devşirme sistemi önemli bir fırsattı. Devşirme işlerinin birinci derecede yeniçeri ağası sorumluydu. Acemi Ocağı'ndan Yeniçeri Ocağı'na geçiş aşağıdaki bilgi notunda ifade edildiği gibi yapılırdı.

Yeniçeri Ocağı

I. Murat döneminde Selçuklular ve Memlükler örnek alınarak kurulan Yeniçeri Ocağı direk padişahın hizmetinde bulunurdu. Yeniçeriler, Kapıkulu Ocaklarının en temel ve en kalabalık grubuydu. **I. Murat** zamanında ilk önce **Edirne**'de kuruldu. Yeniçeriler, padişahın merkezî otoritesinin temelini oluşturmuştur. Yeniçeriler sayesinde padişah, uç beylerinin nüfuz ve otoritesini dengelemiştir. Yeniçeriler sıkı bir eğitim görürler; **ok, yay, kılıç, balta ve gürz** gibi çağın silahlarını en iyi şekilde kullanırlardı. Yeniçerilerden terfi edilenler Kapıkulu Süvari birliğine katılırdı.

Yeniçerilerin Savaş Stratejisi:

-yaya olarak savaşılır
-savaş sırasında merkezde, padişahın yanında bulunurlardı. Yeniçeri Ocağı'nın komutanına **Yeniçeri Ağası** denirdi.

Yılda bir elbise ve üç ayda bir ulufe denen maaş alan yeniçeriler, Kapıkulu ordusunun en itibarlı birlikleri arasındaydı.
-Merkezde ya da yakın kırsalalarda yaşarlar, askerlik dışında başka işlerle ilgilenmezler ve emekli olana kadar da evlenmezlerdi.

Cebeci Ocağı:

Yeniçeri askerlerinin silahlarının yapımını, bakımını ve onarımını sağlayan teknik sınıftır. Ok, yay, kılıç, kalkan, zirh, gürz, tüfek, kazma, kürek, barut, kurşun gibi savaş araç gereçlerini tedarik etmekle görevli bir ocaktı. Cebeciler, silahları savaş öncesinde yeniçerilere dağıtır, savaş bittiğinde ise silahları toplarlardı.

Topçu Ocağı:

Top dökmek, top mermisi yapmak ve top atmak için kuruldu. Osmanlı ordusunda ilk top, **I. Murat zamanında 1389'da I. Kosova Savaşı'nda kullanılmıştır.** Yıldırım Bayezit tarafından da gerek İstanbul muhasaralarında gerekse Niğbolu kuşatmasında top kullanılmıştır.

Kapıkulu Süvarileri:

Yeniçerilerin atlı savaşçılarına yani Süvari (atlı asker) olan bu bölükler, Kapıkulu ordusunun itibarlı birliklerindendi. I. Murat zamanında, sipahi ve silahtar adıyla iki bölük olarak kurulmuştur.

Seferde padişahın yanında bulunur, onun tuğ ve silahlarını taşır, güvenliğini sağlarlardı. Derece olarak yeniçerilerden daha yüksektir ve maaşları daha fazlaydı.

EYALET ASKERLERİ

Tımarlı Sipahiler

Tımar Sistemi: Osmanlı Devleti, Türkiye Selçuklularında İktâ olarak bilinen bu sistemi alarak geliştirmiş ve tımar sistemi adıyla uygulamıştır. Orhan Gazi zamanından itibaren uygulanan tımar sistemi I. Murat zamanından devletin sınırlarının genişlemesiyle yaygınlaşmış ve gelişmiştir. Bu sistemle Osmanlı Devleti bazı topraklarının gelirlerini, hizmet karşılığı olarak askerlerine ve memurlarına vermiştir.

Bu sisteme göre, tahrir sonucunda belirlenen devlete ait vergi gelirlerinin bir bölümü, padişah hasları adıyla merkeze ayrılır, geri kalanı ise dirlik denen çeşitli birimlere ayrılır.

Dirlikler, gelirlerine göre **has**, **zeamet**, **tımar** olmak üzere üçe ayrılıyordu.

Has:

Geliri yüz bin akçeden fazla dirliklerdir. Padişaha, hanedan üyelerine, veziriazama, beylerbeyine, sancak beyleri ve üst düzey devlet görevlilerine verilir.

Has sahipleri, gelirlerinin ilk 5 binini kendileri için geri kalan her 5 bin akçe karşılığında bir atlı asker hazırlarlardı.

Zeamet:

Gelirleri yirmi bin ila yüz bin akçe arasında olan dirliklerdir. Eyalet merkezlerinde oturan üst düzey yöneticilere (hazine ve tımar defterdarlarına, sancaklardaki alay beylerine, kale dizdarlarına, divan kâtiplerine vs.) verilir.

Zeamet sahipleri, gelirlerinin ilk 3 binini kendileri için geri kalan her 3 bin akçe karşılığında bir atlı asker hazırlarlardı.

Tımar:

Senelik gelirleri üç bin ila yirmi bin akçe arasında olan dirliklerdir. Osmanlı Devleti'ne hizmeti olan bir bölüm asker ve memurlara verilir. Tımar sahipleri, gelirlerinin ilk 5 binini kendileri için geri kalan her 5 bin akçe karşılığında bir atlı asker hazırlarlardı.

Tımar sahipleri her üç bin akçe için, zeamet ve has sahipleri ise her beş bin akçe için **cebelle** adı verilen atlı asker beslerlerdi. Tımarlı sipahiler eyaletlerdeki atlı birliklerdi.

Osmanlı ordusunun en büyük bölümünü oluşturuyordu.

Tımar sistemi içinde yetiştirilen tımarlı sipahiler bölüklere ayrılmıştı. Her biri yüz kişilik olan bu bölüklerin başında **subaşı** denilen bir komutan vardı. On bölükten oluşan tımarlı sipahi birliğinin başında ise **Alay beyi** vardı.

Sefer zamanında **alay beyleri** tımarlı sipahilerinin başında kendilerine gelen emir üzerine belirlenen yerlerde hazır bulunurlardı. Gelen emre uymamak veya belirlenen yerde zamanında gelmemek ise isyan olarak kabul edilir ve cezası idamdı.

Tımarlı sipahiler kanunlara uydugu sürece tımarı elinden alınmazdı. Emir ve fermanlara uymayarak sefere gitmeyen sipahinin dirliği elinden alınır, başkasına verilir.

-Bütün dirlik sahipleri kullanım hakkına sahip oldukları toprakları korumak ve yönetmekle görevliydi. Bu işleri kadıların denetiminde yaparlardı.

Bu toprakları ekip biçenler, devlete ödemeleri gereken vergiyi, devletin göstereceği memurlara ve sipahlere öderlerdi. Üç yıl üst üste mazeretsiz toprağını ekmeyenlerin dirlikleri ellerinden alınır.

Dirlik toprağının vergisini alan kişiler bu topraklar üzerinde yaşarlar ve devlet adına buraları yönetirlerdi.

Tımar Sisteminin Devlet Açısından Önemi:

Tımar sistemi sayesinde devlet, hazineden para harcamadan, her an savaşa hazır büyük bir atlı askerî birlik yetiştiriyordu.

Toprağın boş kalması engellenerek üretimin artırılması ve devamlılığı sağlanıyordu.

Aynı toprak üzerinden köylü, tımar sahibi ve yetiştirdiği askerlerin ihtiyaçları karşılanıyordu.

Tımarlı sipahiler bölgelerinde huzur ve güveni sağlayarak jandarma görevini üstleniyorlardı.

Böylece devletin merkezî otoritesi, ülkenin en uç noktalarına kadar gücünü ulaştırabiliyordu.

İdari Yararları:

- Tımarlı sipahiler buldukları yerlerde bir günümüzdeki jandarma gibi asayişle ilgilendiğinden ülke genelinde güvenlik sağlanmıştır.
- Ülkenin en ücra köşesinde bile devlet otoritesi kurulmuş, merkezi otorite güçlü tutulmuştur.

Askeri Yararları:

Her an savaşa hazır büyük bir atlı askerî birlik yetiştirilmiştir.

Ekonomik Yararları:

-Devlet, hazinesinden para harcanmadan önemli bir askerî güç oluşturulmuş, hazinenin yükü hafiflemiştir.
-Ülke topraklarının boş kalması engellenerek üretimin artması ve devamlılığı sağlanmıştır.
-Aynı toprak üzerinde köylü, tımar sahibi ve yetiştirdiği askerlerin ihtiyaçları karşılanmıştır.

Azaplar

Azap, bekâr anlamına gelir. Bunlar, Anadolu'dan toplanan, savaşa yararlı, dinç ve kuvvetli bekâr Türk gençlerinden oluşuyordu. Azaplar, Osmanlı ordusunun hafif yaya askerleridir. Savaşlarda ordunun en önünde bulunur ve düşmanın ilk hücumunu karşılarlardı.

Akıncılar

Sınırların güvenliğini sağlamak için kurulmuş olan atlı askerî birliklerdir. Çok hızlı hareket ettiklerinden dolayı bu adı almışlardı. Bunların görevi düşman ülkelerine akınlar düzenleyerek bilgi toplamak, askerî ve ekonomik kaynaklarına zarar vermek, orduya yol açmak ve pusula kurulumasını önlemektir. Akıncı beyleri Avrupa dillerinden pek çoğunu bilirler, şehir ve kasabalarını tanırlardı. Doğrudan padişaha bağlı olan ve Türklerden seçilen akıncılar, babadan oğula geçmek üzere bir ocak meydana getirmişlerdi.

Kullanılan Silahlar:

Kuruluş döneminde Osmanlı Ordusunda genellikle; **kılıç, gürz, balta, hançer, mızrak, ok ve yay** gibi hafif silahlar kullanılırken kale kuşatmalarında mancınık ve koç başından yararlanılırdı.

DENİZ KUVVETLERİ:

İlk Osmanlı donanması Karesi Beyliği'nden geçen deniz kuvveti idi. Osmanlılar, ilk zamanlarda küçük de olsa **Karamürsel, Edincik** ve **İzmit**'te daha sonra da tam teşekküllü donatımlı tersaneyi Gelibolu'da kurmuştu. Ayrıca denizde kıyı olup donanması bulunan ve Osmanlı idaresine alınan **Şaruhan, Aydın, Mentese** Beyliklerinin tersanelerinden faydalanılmıştır. Özellikle Yıldırım Bayezit zamanında Osmanlı donanması büyük bir gelişme göstermiş Sakız, Eğriboz Adalarıyla Yunanistan'ın doğusuna akınlar düzenlemiştir.

*Osmanlı donanmasının ilk ciddi çatışması **Mehmet Çelebi** zamanında oldu. **Çalı Bey** kumandasındaki Osmanlı donanması 1415'te Venediklilere yenildi. Bu mağlubiyetler Osmanlı denizciliğinin gelişmesini yavaşlatsa da donanmaya olan ihtiyacı göstermiş ve bu husustaki çalışmalar hızlanmıştır. Nitekim donanma, II. Murat zamanında Karadeniz'de Trabzon imparatorluğunu tehdit edecek bir duruma ulaşmıştır.

OSMANLI EKONOMİSİ

a. İnsan

Osmanlı Devleti'nin toplam nüfusu, Oğuz boylarının göçleri, Anadolu'daki beyliklerin katılımı ve fetihleri nedeniyle sürekli olarak arttı.

Osmanlılarda insanlar toplumsal olarak;

1-Reaya (yönetilenler)

2 -Askerî -Seyfiye (Yönetenler)

adıyla iki kısma ayrılmıştır.

Seyfiye' yöneten kılıç ehlinde oluşmuştur.

Bunlar; Askerî (Vezir-i Azam, vezirler, kaptanıderya ve yeniçeri ağası, taşrada ise eyaletleri yöneten beyler beyi, ve sancakları yöneten sancak beyi

Kalemiye Sınıfında ise Anadolu ve Rumeli Defterdarlığı ve Nişancı **İlmiye:** Din, Eğitim ve Hukuk alanında yetkili kimselerin oluşturduğu şahıslardı.

Bunlar:

Kazasker, şeyhülislam, müderris, fakih

Reaya: Devlete itaat edenlerin oluşturduğu kesimi oluşturmaktadır. Reaya vergi veren köy, Kasaba, ve şehir halkı ile göçebeler meydana getirirdi.

Reayayı oluşturan insanlar, yaptıkları işlerin özelliğine göre şehirlerde, kasabalarda ve köylerde yaşarlardı.

Bu insanlar akıl ve beceriyle ekonominin temel amacı olan üretimi gerçekleştirir, karşılığında da kendisine imkân sağlayan devlete vergilerini vererek görevlerini yaparlardı.

Osmanlı ülkesinde yaşayan insanların oluşturdukları ekonomik güç, nüfusa orantılı olarak artmıştır. Osmanlı Devleti'nde nüfus sayımı yapılmamıştır.

Tahrir Defterleri:

Osmanlı Devleti tımar sistemindeki topraklardan alacağı vergileri belirlemek için gelişmiş bir kayıt sistemine ihtiyaç duymuş ve bu amaçla **tahrir defterleri** tutmuştur.

Ülke topraklarının ve üzerinde yaşayan insanların kaydedildiği **tahrir defterleri** vardı. Kadılar ve nişancılar tarafından bu defterler tutulmuştur. Osmanlı nüfusu hakkında birtakım bilgileri tutulan bu tahrir defterlerinden edinmek mümkün olmaktadır.

Tahrir defterlere fethedilen yerlerin ve burada yaşayan insanların yazımı yapılırdı.

Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında kıtlık, salgın hastalık ve savaşlar yüzünden Anadolu'daki genel nüfus azalmıştı. Osmanlı Devleti güç kazandıkça ve yeni yerler fethettikçe buna paralel olarak nüfus artmaya başlamıştır. Bunun nedeni ekonomik durumun iyileşmesi ve güvenli ortamın oluşturulmasıydı.

Her vilayetin vergi ödemekle yükümlü nüfusunu ve tahmini vergi gelirlerini kayıt altına almıştır. Bu özellikleriyle tahrir defterleri, Osmanlı tarihini inceleyen tarihçiler için birinci elden kaynaklardır.

Tahrir defterlerinde insanların medeni hâllerinden sağlık durumlarına, mesleklerinden mal varlıklarına kadar her türlü bilgiye yer verilirdi.

Tahrir defterlerinde vergi mükellefleri ve vergiden muaf olanlar bulunurdu.

Ayrıca yine bu tahrir defterlerinde arazilerin durumu ile cami, han, hamam, çarşı, kervansaray, tekke, zaviye, manastır ve kiliseler hakkındaki bilgiler de yer alırdı. Tahrir defterleri belli zamanlarda ve gerekli görüldüğü zamanlarda güncellenirdi.

Tahrir defterlerinin sadece bir eksik yönü vardır, o da kayıtlı bireylerin ölümü nedeniyle kayıtlardan düşülmemiştir.

b. Toprak:

Osmanlı ekonomisinin en temel kaynağı topraktı. Osmanlılarda ekilebilen toprakların çoğu devletin malıydı. Osmanlı ekonomisinin temeli tarıma dayalıydı. Osmanlı Devleti'nde topraklar, İslam hukuku esas alınarak sınıflandırılır ve idare edilirdi. Buna göre toprak ülkeyi Allah adına yöneten padişaha aitti. Padişah toprağı istediği gibi tasarruf edebilir.

Bu toprakları kullanma hakkı ise reaya verilmişti.

Osmanlılarda Toprak iki kısımdan oluşmuştu.

A. **Mülk Arazisi:** Şahısa ait topraklardır.

B. **Miri Arazisi:** Devlete ait toprak.

A. MÜLK ARAZİ

1. Öşri Toprak

2. Haraci Toprak

Mülk Arazisi: Fetihler sırasında halka ait olan topraklar halkın elinden alınmazdı. Bu toprakların sahibi halktı. Miras olarak bırakılabiliyordu. Bu topraklar kendi arasında iki kısma ayrılır.

Öşri Toprak: Mülkiyeti Müslümanlara ait olan topraklardır.

Haraci Toprak: Mülkiyeti Müslüman olmayanlara (gayrimüslim) ait topraklardır.

2. Miri Arazisi: Osmanlı topraklarının büyük çoğunluğunu oluşturuyordu. Bu toprağın sahibi devletti. Mülkiyeti devlete ait olan bu topraklar, ekilip biçilmesi ve işlenmesi amacıyla reyaya bırakılmıştı.

B. MİRİ ARAZİ –DEVLETE AİT TOPRAKLAR

Mülkiyeti devlete ait olan bu topraklar kendi içinde 7 çeşitti.

1. **Dirilik:** Geliri yararlığı görülen kişilere verilen topraklardı. Bu da kendi içinde üç kısımdan oluşur.

Has: Geliri yüz bin akçeden fazla dirliklerdir

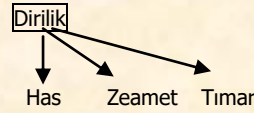
Zeamet: Gelirleri yirmi bin ila yüz bin akçe arasında olan dirliklerdir.

Tımar: Senelik gelirleri üç bin ila yirmi bin akçe arasında olan dirliklerdir.

OSMANLI TOPRAK SİSTEMİ

Paşmaklık
Malikâne
Yurtluk
Ocaklık
Mukataa

ÜRETİM

Hayvancılık:

Hayvancılık denilince küçük baş hayvanlar, büyük baş hayvanlar, arıcılık ve ipek böcekçiliği gelir. Osmanlılarda küçük baş hayvanların yanı sıra at, eşek, katır ve deve gibi yük ve binek hayvanları da yetiştirilirdi. Savaş zamanlarında ordunun ağırlıklarının taşınması da yine bu hayvanlarla yapılırdı.

Osmanlılarda hayvancılık denilince akla ilk olarak konar-göçer hayat tarzı yaşayan göçebeler gelir. Osmanlılarda insan beslenmesinde önemli yer tutan, et, süt, yağ, peynir, yoğurt gibi gıdaların temin edilmesi amacıyla hayvancılık yapılmıştır.

Hayvancılık tiftik, kıl, yapağı, deri ve boynuzları sanayi üretiminde ham madde olarak kullanılırdı.

Toprağı işleme ve taşımacılık gibi işlerde de hayvanların gücünden yararlanılmıştır.

Ankara ve çevresinde tiftik keçisi önemli bir geçim kaynağıydı.

Devletin gelir kaynakları arasında hayvanların sayısı üzerinden alınan vergiye **âdet-i ağnam** denilmiştir.

Tarım:

Osmanlı ekonomisi büyük ölçüde toprağa dayalıydı. Devlet tarafından ekilip biçilmesi için toprak verilen köylü, kullanım hakkına sahip olduğu bu toprakları ekip biçerek kendi geçimini sağlar, öldüğünde ise toprakları çocuklarına geçerdi. Köylüler toprağı satamaz, vakfedemez ve devredemezdi. Her iki tarafın bir birine karşı sorumlulukları vardı.

Bu durum her iki tarafın birbirlerine karşı görev ve sorumluluklarını belirlemiştir. Bunlar:

GÖREV VE SORUMLULUKLAR

Halkın Sorumlulukları:

Sebepsiz yere toprağı üç yıl üst üste boş bırakmamak

Toprağı habersiz terk etmemek

Ürettiği ürünün vergisini tımar sahibine ödemek

Tımar Sahibinin Sorumlulukları:

Köylünün güvenliği ve düzenin sağlanması

Üretim araçlarının temininde ve ihtiyaçların karşılanmasında köylüye yardım etmek

Gelirinin belli bir bölümüyle asker yetiştirmek

Devletin Sorumlulukları:

Halkın huzur ve güvenliğini sağlamak
Adaleti tesis etmek

TİCARET

Ticaret iç ve dış olmak üzere iki şekilde yapıldı.

a. İç Ticaret:

Osmanlı Devleti'nin kurulduğu topraklar, doğudan ve batıdan gelen ticaret yollarının birleştiği yerd. Bu nedenle Osmanlılar kuruluş yıllarından itibaren, ticaretin gelişmesine önem verdiler. Osmanlı devleti devlet tarafından teşvik edilmiştir. Bunun için ticaret ile uğraşanlardan oldukça düşük vergi alınmıştır.

Ürün ve ihtiyaç fazlası mallar satılırdı.

Başlıca ihraç edilen ürün ve mallar; ipek, yünü kumaşlar, halılar, işlenmiş deri ve canlı hayvan idi.

Devlet iç tüketimi karşılama kaygısı ve askeri nedenlerle bazı stratejik savaş araçlarını satmayı yasaklamıştı. Bunlar; **silah, barut, altın, gümüş, kurşun, kükürt, bal mumu, buğday ve at**

Şehirlere gelen mallar, **bedesten, çarşı ve kapan** hanlarında toplanır ve satışa sunulurdu.

Derbentçiler: Ticaret genellikle karayoluyla yapılmıştır. Yollarda tüccarların güvenliğini **derbentçiler** sağlardı.

Menzil Teşkilatı:

Posta ve haberleşme hizmetlerini ise yollar üzerindeki **menzil teşkilatı** yapmaktaydı.

İlk bedesten, Orhan Bey, ikincisi ise Mehmet Çelebi zamanında Bursa'da açılmıştır.

Kapan Hanları: Her biri tek cins ticaret maddesinin toptan satış ya da dağıtımının yapıldığı kapalı pazar yerleridir. (Un kapanı, Yağ Kapanı v.b. gibi isimler altında açılmıştır.)

Hirfet veya ehl-i hirfet adı verilen kunduracı, demirci, duvarcı, marangoz, gibi pek çok meslek grubuna ayrılan zanaat erbabı esnafın şehir ve kasabalarda ayrı ayrı loncaya kayıtlı olur loncasının korunması ve denetimi altında bulunurdu.

Loncalar Türkiye Selçukluların Dönemi'nde Anadolu'da kurulmuş olan fütüvvet veya Ahilik denilen esnaf teşkilatlarının devamı niteliğindedir. Ahilik geleneği;

- temsil ettikleri iş kolunda çalışma hayatını düzenler,
-haksız rekabeti önler,

-hem tüketici hem de üretici sınıfını teşkil eden zanaat erbabının karşılıklı olarak korumaya yöneliktir.

Gedik: Dükkân açma iznine **gedik** denmiştir. Herhangi bir meslek dalında çıkarların kalfalığa, kalfaların ise ustalığa yükselmeleri ve gedik adı verilen dükkân açma hakkını elde edebilmeleri loncaların iznine bağlıydı.

Bezrgan: büyük tüccarlar.

Eyvan: Üç tarafı kapalı ve bir tarafı dışarıya açık olan oda.

Çarşı ve Açık Pazarların Denetimi:

Muhtesip ve **eminler** çarşı ve pazarda satılan malların kalitesini ve fiyatını kontrol ederdi.

b. Dış Ticaret:

Osmanlı Devleti'nin, Anadolu'da egemenlik alanını genişletmesi, egemen olduğu topraklarda güvenliği sağlaması ve liman şehirlerini ele geçirmesi, XIV. Yüzyılın sonlarından itibaren dış ticaretin gelişmesini sağladı.

Yıldırım Bayezit zamanında Erzincan'a kadar olan toprakların alınması ile birlikte ticaret kervanlarının yönü değişmiştir. Budan sonra İran ipek kervanları, Trabzon yolu yerine Bursa üzerinden geçmiştir. Bu dönemde, Antalya ve Alanya'nın alınmasıyla Hint ve Arap mallarının Anadolu'ya girişi bu şehirler üzerinden geçmiştir. Böylece Alanya ile Antalya limanları ile Bursa arasındaki güvenliğin oluşturularak ticaretin gelişmesinin önü açılmaya çalışılmıştır.

Yeniçeriler:

Yaya askerlerdir

Barış zamanında merkezde (İstanbul) veya merkeze yakın yerlerde otururlardı

İstanbul'da güvenliği sağlarlar

Devşirme sistemi ile toplananlardan oluşturulurlardı.

Maaşları hazineden ödenirdi.

Emekli olana kadar evlenemezlerdi

Tımarlı Sipahiler (Atlı Askerler):

Atlı askerlerdir.

Barış zamanında kendilerine tahsis edilen dirilik topraklarında otururlar

Kırsal bölgelerde güvenliği sağlarlar

Türk ve Müslüman kökenli ailelerden oluşurdu.

Tımarlardan toplanan vergilerle geçimlerini sağlarlardı.

-Toprakların verimli biçimde işlenerek tahıl üretiminin kesintisiz sürdürülmesi tımarlar sayesinde olmuştur.

-Tımar sistemi, Devlet-i Aliye'nin kuruluşundan itibaren idari, mali ve askeri düzenin temelini oluşturmuştur.

Tımar sisteminde devletin vergi memuru konumundaki dirilik sahibi halkın efendisi değildi.

Reyanın tohum, gübre ve tarımsal araç, gereç ihtiyaçlarını karşılamak da onların görevleri arasında yer alırdı.

Sipahiler; reaya kötü davranamaz, onu angarya işlerde çalıştıramazdı.

Köylüler dirilik sahibinin kanun dışı uygulamalarına karşı devlet tarafından korunurlardı.

Not: Osmanlılarda toprağın mülkiyetinin devlete ait olması büyük toprak ağalarının ve hanedanlarının ortaya çıkmasını engellemiştir. Bu nedenle Osmanlı Devleti'nde Avrupa'da görülen feodal sistem ve toprağa bağlı köle çiftçi sınıfı serfler oluşmamıştır.

Osmanlı Devleti'nde Kuruluş döneminde İç ve Dış Ticaretin Gelişmesi Ülke açısından Önemi:

Ülkede üretimin artmasına

Ülkeye para girişinin artmasına

İşsizliğin azalmasına

Halkın refahının yükselmesine neden olmuştur.

Not:

Yayalar ve müsellemler:

Orhan Bey döneminde kurulan ilk düzenli piyade ve süvari birlikleridir. Başlangıçta aktif olarak savaşlarda görev alan müsellemler; zamanla geri hizmet kitaları haline getirilmişlerdir. Bunlar savaş zamanlarında yol açmak, siper kazmak, kaleleri tamir etmek ve ordunun ağırlıklarını nakletmek gibi geri hizmetlerde görevlendirilmişlerdir.

KURULUŞ DÖNEMİ OSMANLILARIN DENİZ GÜCÜ:

Orhan Bey döneminde ilk düzenli kara ordusunu kuran Osmanlılar, aynı dönemde, Güney Marmara kıyılarını alarak denizcilikle de uğraşmışlardır.

İlk Osmanlı Derebeyi olan **Karamürsel Alp**, İzmit kıyılarına yerleşerek bir donanma kurmuştur.

Osmanlı donanması ilk deniz savaşlarını **Yıldırım Bayezit** ve **Mehmet Çelebi** dönemlerinde **Venediklere karşı** yapıldı. Yapılan ilk deniz savaşında başarı gösteremese de tecrübe kazanmasına neden olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin denizlerdeki mücadelesi Karesi Beyliğinin Orhan Gazi döneminde Osmanlı topraklarına katılmasıyla başladı (1345). Gelibolu'nun fethinden sonra burada ilk büyük Osmanlı tersanesi kuruldu. Ayrıca **Saruhanoğulları, Aydınoğulları, Menteşeoğulları** gibi denizci beyliklerinin Osmanlı topraklarına katılmasıyla Osmanlılar hâzırdan tersane ve donanma gücüne kavuşmuş ve denizlerdeki donanma güçleri artmıştır.

OSMANLILARDA BAŞLICA YAZILI VE SÖZLÜ KÜLTÜR GELENEĞİ:

Bir kültürün nesilden nesile taşınmasında sözlü ürünlerin büyük bir önemi vardır. Sanatçının özelliklerinden sıyrılan eser, toplumun tüm özelliklerini taşır.

Türklerin İslamiyet'i kabulünden önce dinî törenlerde ve bazı sosyal etkinliklerde söylenen destanlar, okunan şiirler, sözlü edebiyat ürünlerini oluşturmaktaydı.

Eski Türk destanlarında, şiirlerinde yer alan **vatan sevgisi, kahramanlık** gibi temalar Anadolu sözlü kültüründe yeniden şekillenmiştir.

Yıldırım Bayezid, Çelebi Mehmet ve II. Murat gibi padişahlar, sözlü kültür taşıyıcıları olan âşık ve ozanlara yakın ilgi göstermişler; onları bu kültürün korunması için teşvik etmişlerdir. Sarayın, özellikle hanım sultanların himayesinde olan saz şairleri, usta-çırak ilişkisiyle yetişmiş; kahvehaneler, panayırılar ve köy odaları gibi yerlerde okudukları şiirler ve anlattıkları **hikâye ve destanlarla** sözlü kültür geleneğini yaşatmaya devam etmişlerdir.

Koçaklamalarıyla tanınan Köroğlu aynı zamanda en önemli saz şairidir. Köroğlu'nun Bolu Beyi'ne karşı yapmış olduğu mücadele; yiğitlik ve kavganın, haksızlığa karşı duruşun simgesi hâline gelerek şiirlere, türkülere konu olmuştur.

XV. yüzyıldan itibaren en çok görülen sözlü edebiyat ürünü halk hikâyeleridir. Destan ve şiir geleneğinin **Yusuf ile Züleyha, Ferhat ile Şirin, Arzu ile Kamber** gibi çok bilinen aşk hikâyeleri halk arasında çok tutulmuştur.

Konusunu İslamiyet'ten alan halk hikâyeleri de uzun yıllar **köy misafirhanelerinde, camilerde, tekkelerde, kiraathanelerde** anlatılmış ve okunmuştur.

Kukla, karagöz, meddah ve orta oyunu, sözlü kültürel geleneğin en zengin unsurlarını taşıyan tiyatro örnekleridir.

Türkülerin, ilahilerin, marşların söylendiği, oyunların oynandığı bu toplantılar XX. yüzyılın ilk yarısına kadar sürmüştür. Şehzadelerin bulunduğu sancak şehirleri **Trabzon, Amasya, Manisa** başta olmak üzere Edirne ve Bursa gibi eski saltanat şehirleri de edebiyat toplantıları yapılmıştır.

Konusu toplumsal sevinçler, kederler ve üzüntüler olan sözlü halk kültürü sayesinde, Osmanlı halkının dayanışma ve kaynaşmasını güçlendirmiştir.

Hoca Ahmet Yesevi'nin "**hikmet**" adını verdiği şiirleri bu edebî geleneğin temelini atmıştır.

Yesevi'nin hikmetleri Anadolu coğrafyasında "**ilahi, nefes, methiye, deme, nutuk, devriye, şathiye**" gibi türlerle karşımıza çıkmaktadır. Alevi-Bektaşî halk şiirinin kurucusu olan **Kaygusuz Abdal** ise **nefes ve şathiyeleriyle** ünlüdür. Ayrıca Seyyit Nesimi ile Yunus Emre tasavvuf edebiyatında benzerlik gösterir.

Divan edebiyatı, Oğuz Türklerinin Anadolu'da oluşturdukları Türk İslam kültürünü anlatan, Fars ve Arap edebiyatlarının yazım özellikleriyle gelişmiş klasik Türk edebiyatıdır.

Daha çok medrese eğitimi alan, şeriat bilgisine hâkim, yüksek eğitimli kişilerce okunup yazılan bu edebiyata "saray edebiyatı, yüksek zümre edebiyatı" gibi isimler de verilmiştir.

Divan edebiyatında konu değil, konunun işleniş biçimine önem verilmiştir.

Divan edebiyatında genellikle **ilahi aşk, dinî ve tasavvufî** konular işlenmekle birlikte toplumsal **hiciv ve mizah** türlerinde de önemli eserler verilmiştir.

Sair Sultanlar:

Osmanlı padişahları içinden **de II. Murat, II. Mehmet, II. Bayezid, Cem Sultan, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman** divan şiirleri bulunmaktadır.

Türkçenin büyük devlet dili olmasına zemin hazırlayan, âlimler ve sanatkarlar ile haftada iki gün görüşüp konuşan Sultan II. Murat'dır.

II. Murat Dönemi'nde, âlim ve şairlerin çoğu, eserlerini Türkçe yazmışlardır.

Osmanlı padişahlarından Fatih Sultan Mehmet, güzel sanatların çeşitli dallarıyla ilgilendi. Özellikle resme, şiire ve müziğe büyük önem verdi. Fatih, genelde Avnî mahlasıyla şiirler yazdı. Fatih'in şiirlerinde derin bir coşku ve samimiyet söz konusudur.

II. Bayezit; adlî mahlasıyla bir "Divân" oluşturmuştur. II. Bayezid, Türkçenin Çağatay lehçesini ve Uygur harflerini de bildirdi. II. Bayezid, dinî ve tasavvuf içerikli şiirlerinde oldukça coşkuludur.

Yavuz Sultan Selim, mahlası ile yazdığı şiirlerinde coşku ön plana çıkmıştır.

OSMANLI'DA ŞEHİR KÜLTÜRÜ:

Osmanlı Devleti'nin hâkimiyet kurduğu Anadolu ve Rumeli'de şehir kültürü, Türk ve İslam kültürü başta olmak üzere diğer kültürleri de özümseyerek biçimlendi.

Cami, bedesten ve imaret klasik dönem Osmanlı şehir planına hâkim unsurlardı.

Bedestenlerin etrafında ise hanlar bulunmaktaydı. Hanlar sadece geceleme ihtiyacını karşılayan yerler değil, aynı zamanda ticari işlevi de olan yapılarıdır.

Şehrin kalbi durumunda olan bu mekânlarda kâr getiren faaliyetler dışında; eğitim, sağlık, yardımlaşma ve diğer faaliyetleri bünyesinde bulundurmaktaydı.

Şehir merkezinde bulunan diğer bir unsur ise sağlık, eğitim, kültürel hizmetleri sunan külliyeler idi.

Osmanlı şehirlerinin önemli yapılarından biri de imarethanelerdi. Yoksullara, medrese öğrencilerine, tekkelerde kalanlara, yolculara yemek dağıtmak üzere kurulmuş olan imarethaneler, kamu hizmeti gören önemli hayır kurumları niteliğindedir.

Osmanlılarda kuruluşundan İstanbul'un fethine kadarki döneme; "Erken Dönem" İstanbul'un fethinden Tanzimat'ın ilanına kadar ise "klasik dönem" denmiştir.

Erken döneme ati **İznik, Bursa ve Edirne'de** mimari eserleri vardır.

Mimar Sinan; Yavuz, Kanuni ve III. Murat döneminde çok önemli mimari eserler yapmıştır.

Çıraklık döneminde; Şehzade Camii

Kalfalık döneminde; Süleymaniye Cami

ve **Ustalık döneminde** ise Edirne Selimiye Camisini yapmıştır.

Ayasofya'yı yeniden inşa ederek günümüze kadar gelmesi Mimar sinan sayesinde olmuştur.

İznik ve Kütahya Osmanlı Devleti'nin en önemli çini ve seramik merkezleri olmuştur.

Amasyalı Şeyh Hamdullah ve Kayserili Ahmet Karahisari XVI. yüzyılın en önemli hattatları olmuştur.

Nişancı: Kalemîye sınıfının divandaki temsilcisine nişancı denmiştir.

Bugünkü işçileri makamındaydı.

Padişah divanı üyesi olan, antlaşma, berat, menşur, name ve fermanların başına tuğra çeken görevli, tevkici, tuğrakeş

Kadı:

Osmanlılarda erken dönem ve klasik dönemde Tanzimat'a kadar her türlü davaya, Tanzimat ile Medeni Kanun arasındaki dönemde ise yalnız evlenme, boşanma, nafaka, miras davalarına bakan mahkemelerin başkanı hakime kadı denmiştir.

Kazasker:

İlmiye sınıfının divandaki temsilcisine kazasker denmiştir. Eğitim ve hukuk işlerinden sorumlu en yüksek derecedeki bakana kazasker denmiştir.

Vezir-i azam; sadrazam. Padişahın sonra en yetkili kişiye vezir-i azam denmiştir. Fatih dönemine kadar ulema kökenli kimseler vezir olarak atanmıştır. İlk defa Fatih döneminde ulama kökenli olmayan kişiler atanmaya başlanmıştır.

OSMANLI DÜNYASINDA YETİŞEN BAZI BİLİM İNSANLARI:**Akşemsettin:**

Hacı Bayram Veli'nin müritlerinden olan Akşemsetdin aynı zamanda Fatih Sultan Mehmet'in de alasıdır. Akşemsetdin, II. Mehmet'e danışmanlık yapıp İstanbul'un fethine önemli rol üslenmiştir. Akşemsetdin, Amasya ve Osmancık medreselerinde tıp, eczacılık ve tasavvuf alanında çalışmalar yaptı. "Maddetü'l-Hayat" adlı eserinde ilk defa bazı hastalıkların, tohum adını verdiği mikroplardan kaynaklandığını öne sürdü. Yine Akşemsetdin aynı eserinde, Pasteur (Pastör)'den çok daha önce bazı hastalıkların kalıtım yoluyla geçtiğini söyledi. Akşemsetdin, bedensel hastalıkların yanında, ruh hastalıklarının da tedavisiyle uğraştı ve başarılı sonuçlar elde etti.

Uluğ Bey:

İnşaa ettirdiği Semerkant Rasathanesi'nde astronomi alanında önemli çalışmalar yapıldı. Bu Rasathane, bir tepe üzerinde, 23 metre çapında, 30 metre yüksekliğinde silindirik biçiminde inşa edilmişti. Rasathanede, kullanılan gözlem araçları dönemin şartlarına göre oldukça teknolojik yapıya sahipti. Burada kullanılan en önemli gözlem araçlarından birisi Güneş'in meridyen geçişlerinin ölçüldüğü "meridyen kadrani" idi.

Yine bu dönemin ünlü bilim insanlarından biri de **Ali Kuşçu** olmuştur.

fakih: Fıkıh bilini ile medrese yöneticilerine fakih denmiştir.

Müderris: Camii ve medresede ders veren öğretmenlere müderris denmiştir.

Şeyhülislam; Alınan kararların dine uygunluğu denetleyen devlet bakanına şeyhülislam denmiştir.

Tekke:Tariktan olanların barındıkları, ibadet ve tören yaptıkları yer,

Zaviye: Tekkenin daha küçüğü.

Dergah: Tekke ve zaviyelere dergah denmiştir.

DEĞERLENDİRME SORULARI:

Koçaklamalarıyla tanınan en ünlü saz şairi.....

"Köroğlu"

Şehzadelerin bulunduğu sancak şehirler:.....

"Amasya, Trabzon, Manisa,

Hoca Ahmet Yesevi'nin bilinen en ünlü eserinin adı.....

"Hikmet"

Tahrir defterleri kim tarafından tutulmuştur?

Kadılar ve Nişancı tarafından tutulmuştur.

Osmanlıların başlıca Başkentleri:.....

Beyin Cimlastığı:

Neden Osmanlı devleti içinde Avrupa'daki gibi köle, çiftçi, soylu gibi bir sınıf oluşmamıştır:

Toprak sahibinin devlet olması nedeniyle ortaya büyük hanedanların çıkması engellenmiştir. Bu uygulama Avrupa'daki gibi feodalite ve sınıf ayrımlarının doğmasını önlemiştir.

Soru:

Tımarlı Sipahilerin Görevlerini yazınız.

-Tımar sahipleri buldukları bölgenin güvenliğinden sorumlu olmuşlar

-Devlet adına vergileri toplamışlar

-Devlet hazinesinden harcama yapılmadan asker ve memurlarının maaşlarını ödenmesini sağlamıştır

-Toprakların boş kalmasının önüne geçilmiştir.

Tımar sistemi gelirine göre üçe ayrılmıştır. Buna dirilik denir.

TEST: 2**1. Aşağıdakilerden hangisi Osmanlıların Karasioğulları Beyliğini ele geçirmekle sağladığı kazançlardan biri değildir?**

- A) Cihat amacının gerçekleştirilmiş olması
- B) Sınırların denize ulaşması
- C) Rumeli'ye geçişin kolaylaşması
- D) Deniz kuvvetlerine sahip olunması
- E) Türk Birliğini sağlama çalışmasının başlaması

2. Kuruluş Devrinde Osmanlı'yı en fazla uğraştıran Türk Beyliği Karamanoğulları'dır.

Osmanlılar ile Karamanoğulları arasında yapılan ilk savaş aşağıdakilerden hangisinin devrinde başlamıştır?

- A) Osman Bey
- B) Orhan Bey
- C) I. Murat
- D) I. Mehmet
- E) Yıldırım Bayezit

3. "Çanakkale'yi ele geçirmek için çalışan Venediklilere karşı Osmanlı donanması Marmara'ya açılmış ve Venediklilerle ilk deniz savaşları yapılmıştır."

Yukarıdaki etkinlik hangi Osmanlı padişahı döneminde gerçekleşmiştir?

- A) I. Murat
- B) I. Bayezid
- C) I. Mehmet
- D) II. Murat
- E) II. Mehmet

4. Aşağıdakilerden hangisi Çelebi Mehmet'in Osmanlı Devleti'ni yıkılma aşamasından kurtarmasında diğerlerinden daha etkili olmuştur?

- A) Adaletli kişiliği
- B) Ekonomik anlayışı
- C) Teşkilatçılığı
- D) İdealistliği
- E) Kararlı tutumu

5. Fransızlar, İngilizler ve Almanlar ilk kez hangi savaşta Osmanlılarla temasa geçmişlerdir?

- A) Sazlıdere Savaşı
- B) I. Kosova Savaşı
- C) Niğbolu Savaşı
- D) II. Kosova Savaşı
- E) Varna Savaşı

6. Osmanlı Devleti, Kuruluş devrinde aşağıdaki devletlerin hangisiyle savaşmamıştır?

- A) Akkoyunlular
- B) Macar Krallığı
- C) Bulgar Krallığı
- D) Sırp Krallığı
- E) Bizans İmparatorluğu

7. Osmanlı Devleti ile ilgili olarak aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Merkeziyetçi bir yönetim anlayışına sahiptir.
- B) Çağ açıp kapatan ikinci Türk Devleti'dir.
- C) Üç kıtada birden hâkimiyet kurmuştur.
- D) İslamiyet'i Avrupa'da yaymaya çalışan en etkili Türk Devletidir.
- E) Son büyük Türk Federasyonu'dur.

8.

—Sırbistan'a bağımsızlık verilecektir.

— Eflak, Macaristan'ın koruyuculuğuna bırakılacaktır.

— Tuna Nehri Osmanlı - Macar sınırı olacaktır.

gibi kararlar aşağıdaki antlaşmaların hangisine aittir?

- A) Zitvatoruk Antlaşması
- B) Serav Antlaşması
- C) Edirne - Segedin Antlaşması
- D) İstanbul Antlaşması
- E) Bucaş Antlaşması

9. Aşağıdaki savaşlardan hangisi Osmanlı Devleti'nin Balkan ilerleyişine karşı oluşan Haçlı Birliği'yle yapılmamıştır?

- A) I. Kosova B) Niğbolu C) Varna
D) II. Kosova E) Palekanon

10. Osmanlı Devleti, ülke topraklarının hızla genişlemesi üzerine ortaya çıkan idari sorunlara karşı ilk olarak aşağıdaki önlemlerden hangisini almıştır?

- A) Yeni fethedilen yerlere doğrudan merkezden atamalar yapmıştır.
B) Beylerbeyliği kurumunu oluşturmuştur.
C) Eyaletleri kaldırmıştır.
D) Ayanlara haklar vermiştir.
E) Vilayetleri oluşturmuştur.

11. Osmanlı Devleti, aşağıdaki savaşların hangisiyle Balkan uluslarına gücünü ilk kez hissettirmiştir?

- A) I. Kosova Savaşı B) Niğbolu Savaşı C) Varna Savaşı
D) II. Kosova Savaşı E) Sırpındığı Savaşı

TEST 1 CEVAP ANAHTARI

1-A, 2-C, 3-C, 4-C, 5-C, 6-A, 7-E, 8-C, 9-E, 10-B, 11-E, 12-C, 13-C, 14-D

TEST 3:

1. Osmanlı Devleti'ni kuran Kayıların Anadolu'ya gelmelerinin nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Cengiz Han'ın önünden kaçmaları
B) İklim şartlarının elverişsiz olması
C) Yurt tutmak istemeleri
D) Cihat'ı gerçekleştirmek istemeleri
E) İslamiyet'i kabul etmek istemeleri

2. Osmanlı Devleti kurulduğu sırada Anadolu'da bazı devletler de vardır.

Aşağıdakilerden hangisi bunlardan biri değildir?

- A) Anadolu Selçuklu Sultanlığı B) İznik Rum İmparatorluğu
C) İlhaneliler Devleti D) Bizans İmparatorluğu
E) Trabzon Rum İmparatorluğu

3. Aşağıdakilerden hangisi Ankara Savaşı'nın sonuçlarından biri değildir?

- A) Osmanlı Devleti'nde Fetret devrinin başlaması
B) Balkanlarda Osmanlı hâkimiyetinin zayıflaması
C) İstanbul'un fethinin en az elli yıl gecikmesi
D) Anadolu'da Beylikler devrinin yeniden başlaması
E) Anadolu'da Türk nüfus yoğunluğunun artması

4

- I. Niğbolu Savaşı
II. Sırpındığı Savaşı
III. Varna Savaşı

Osmanlı'nın kuruluş devrinde yapılan yukarıdaki savaşların kronolojik sıralaması aşağıdakilerden hangisidir?

- A) I-II-III B) II-III-I C) III-I-II D) II-I-III E) III-II-I

5. Aşağıdakilerden hangisi I. Mehmet (Çelebi) devrinde gerçekleşen olaylardan biri değildir?

- A) Haçlıların saldırı güçlerinin kırılması
B) Anadolu'da siyasi birlik çalışmalarının yeniden başlaması

12. Osmanlıların Anadolu'daki Türk beyliklerini kendine bağlaması aşağıdakilerin hangisine yöneliktir?

- A) Moğol baskısından kurtulmak
B) Beyliklerin Timur'la bağlantısını koparmak
C) Anadolu Türk Siyasi Birliği'ni sağlamak
D) Fetih anlayışına son vermek
E) Haçlı Seferleri'nin olumsuzluklarını gidermek

13. Osmanlı Beyliği Osman Bey devrinde aşağıdaki Türk beyliklerinden hangisi ile ortak sınıra ulaşamamıştır?

- A) Karasioğulları B) Germiyanogulları C) Karamanoğulları
D) Candaroğulları E) Bizans İmparatorluğu

14. Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı Beyliği'nin ilerleyişini kolaylaştıran nedenlerden biri değildir?

- A) Bizans ile aynı sınırı paylaşması
B) İyi bir devlet örgütüne sahip olması
C) Ordu teşkilatının güçlü olması
D) Anadolu Türk Beyliklerinden destek alması
E) Uç Beyliği olarak kurulmuş olması

C) Fetret devrinin sona erdirilmesi

- D) Düzmece Mustafa (Mustafa Çelebi) İsyanının görülmesi
E) Şeyh Bedrettin isyanının çıkması

6. Kuruluş Devrinde Osmanlıya karşı yapılan Haçlı seferlerinin ortak amacı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kudüs ve çevresini ele geçirmek
B) Bizans'ı Osmanlıya karşı güçlü tutmak
C) Anadolu'nun zenginliklerini ele geçirmek
D) Türkleri Balkanlardan çıkarmak
E) Papa'nın hâkimiyet alanını genişletmek

7. Bizans imparatorluğu;

- Osmanlı Devletine karşı Haçlı Seferlerini başlatmak
-- Osmanlı Devletindeki taht mücadelelerini körüklemek
isterken en fazla neyi amaçlıyordu?

- A) Hıristiyan dünyasının liderliğini ele geçirmek
B) Türklerin Anadolu'dan çıkartılmasını sağlamak
C) Katolik Ortodoks kiliselerini birleştirmek
D) Daha önce kaybettiği yerleri geri almak
E) Osmanlıya karşı varlığını devam ettirmek

8. Osmanlı Beyliği kurulduktan sonra Anadolu Türk birliğini sağlama çalışmalarına da başlamıştır.

Aşağıdakilerden hangisi bu çalışmalardan biri değildir?

- A) Bursa'nın alınıp başkent yapılması
B) Karasioğulları Beyliğinin ele geçirilmesi
C) Hamitoğullarından para ile toprak satın alınması
D) Germiyanogulları Beyliğine son verilmesi
E) Karamanoğulları ile mücadele edilmesi

9. Anadolu Türk Birliği Yıldırım Bayezit devrinde sağlanmış ancak daha sonra yeniden bozulmuştur.

Bu duruma neden olan olay aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sırpındığı Savaşı B) Sazlıdere Savaşı
C) Niğbolu Savaşı D) Birinci Kosova Savaşı

E) Ankara Savaşı

10. Osmanlılar aşağıdaki Anadolu Selçuklu Sultanlarından hangisi döneminde nereye uç beyliği olarak yerleşmişlerdir?

- A) I. Kılıçarslan - Bilecik
- B) Alaattin Keykubat - Karacadağ
- C) I. Mesut - Söğüt
- D) II. Kılıçarslan - Domanıç
- E) I. Gıyasettin Keyhüsrev - İznik

11. Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı Beyliğinin kısa sürede büyük bir imparatorluk olmasının nedenlerinden birisi değildir?

- A) Kuruluş sırasında geniş topraklara sahip olması
- B) Coğrafi konumunun büyümeye elverişli olması
- C) Yönetimde olanların yetenekli olması
- D) İktidarın tek elde toplanması
- E) Bizans'ın eski gücünü kaybetmesi

12. Osmanlı Devleti'nin deniz gücünü artırması ve Rumeli'ye geçme imkânını elde etmesi aşağıdakilerden hangisinin sonucunda meydana gelmiştir?

- A) İlk düzenli ordunun kurulması
- B) İpek Yolu'nun önem kazanması
- C) Moğol istilasının Bursa'ya kadar gelmesi
- D) Anadolu Türk birliğinin sağlanması
- E) Karesioğulları'nın Osmanlı Devleti'ne katılması

13. Osmanlılarda, devlete ait olan topraklardan tımar, aşağıdakilerden hangisine verilirdi?

- A) Yöredeki kadıya
- B) Tahttaki padişaha
- C) Yönetime yakın subaşıllara
- D) Başarılı askerlere
- E) Savaşa katılan sadrazamlara

14. Osmanlı Devleti'nde, resmi törenlerin büyük bir önemi vardı.

Aşağıdakilerden hangisi resmi tören düzenlenen durumlardan biri değildir?

- A) Ordunun büyük bir sefere çıkması
- B) Şehzadenin doğumu veya sünnet düğünü
- C) Padişahın cuma namazına gitmesi
- D) Padişah'ın Mekke'ye armağanlar göndermesi
- E) Esnaf gruplarının sanat ve ticaret ürünlerini sergilemeleri

1-A, 2-B, 3-E, 4-D, 5-A, 6-D, 7-E, 8-A, 9-E, 10-B,11-A, 12-E 13-D, 11-E, 12-E, 13-D, 14-E

